

11/11

DET NYA RIKET OCH DET GAMLA

got, och ännu mindre känna något", förklarar han, men då och då glimtar i slentrianen en känsla av fromhet och till och med ett slags djupsinne. Vid Desserafesten far fursten och hovet i landäer, följda av den praktfullt uniformerade armén på några tiotal man, ut till en plats några kilometer från staden; här låtsas man ha vunnit en seger, planterar ett segerträd och läser upp dokument som fingerar att det lilla Dewas är ett stort valde och firar sedan triumfen med fester, som kostar ett halvårs skatteintäkter. Vid sidan av flykten från världen och livet frodas en jakt efter prestige som påminner om Saint-Simons beskrivningar från Ludvig XIV:s hov. "Det finns ingen värdighet, ingen smak, ingen form, och fastän jag är klädd som en hindu kommer jag aldrig att bli det." "Man försäkrar av brist på skönhet."

Några år efter Forsters vistelse i Dewas blev furstens position undergrävd genom olika skandaler. Sonen gick i landsflykt och påstod, enligt Forster säkert med orätt, att fadern-maharadjan sökt förgifta honom. Slöseri och jordbrukskris ledde till bankrutt, och den engelska regeringen i Indien fann sig tvungen att ingripa. Slutligen flydde fursten med sina näraste till den franska staden Pondicherry och dog där efter fyra år, 1937, sedan han förgäves sökt upprättelse för alla enligt hans mening obefogade och lömska beskyllningar. Även som systematisk kverulant bevarade han, enligt en engelsk besökare, sin blidhet och charm. Forsters bok är till dels avsedd att vara ett äreminne över den fallna storheten.

Om "A Passage to India" innehåller den nya boken några noti-

ser av intresse. Forster började skriva romanen redan före det andra besöket, alltså vistelsen i Dewas. Då han sökte fortsätta i Dewas fann han de skrivna kapitlen "döda" och kände blott "avsmak och hopplöshet"; "klyftan mellan det Indien som jag kom ihåg och det Indien jag levde i var för stor". Efter återkomsten till England fann han det möjligt att skriva igen. Han fann emellertid boken dålig och skulle sannolikt aldrig ha avslutat den om inte Leonard Woolf uppmunttrat honom att göra det. I de senare upplagorna är en tillägnan gjord till maharadjan av Dewas.

HERBERT TINGSTEN

FÖR SJUETTIET ÅR SEDAN

kom Strindbergs "Det nya riket". Titeln var vald med tanke på representationsreformen; Strindbergs satir gick bland annat ut på att något "nytt" rike inte kommit till. Boken blev utskäld av den tidens välsinnade som en perfid-skandalskrift; hur mycket finare var inte de gamla satiriker, från Juvenalis till Swift och Tegnér, skrev man. Nu hör boken till våra klassiska verk med många sidor som är lika friska, upplysande och sanna som för sjuttio år sedan. Strindberg funderade, såsom framgår av hans brevväxling, på att besvara kritiken med en ny stridsskrift, "Det gamla riket". Den titeln har nu *Vilhelm Moberg* tagit upp. Hans bok (*Det gamla riket*, Bonniers, 12:50) är en satir, vars sammanhållande synpunkt kan sägas vara hur mycket gammalt, hur många föråldrade traditioner och konventioner som har kraft i våra dagars Sverige. Boken kommer säkert att bli utskäld och förhånad likaväl som Strindbergs; kanske begagnar man i högre grad, det mera moderna vapnet att tysta ned och inte låtsas om. Lika säkert är att boken blir läst, diskuterad och vinner framtidens berömmelse; den är i sin helhet uppriskande, upplysande och sann.

Det har sitt intresse att jämföra de båda böckerna. Strindbergs bok är inte en genomförd satir; då och då bryter ursinnet fram, och det är i några av dessa raseriutbrott som den mest lysande effekten uppnås. Moberg driver utan ett ögonblicks avsteg den rent satiriska linjen; den unge jurist som berättar hur det går till inom förvaltning och rättsväsen i landet Idyllien skriver i Swifts stil knappt, kyligt och nästan utan kommentarer, om också stundom i briljant förtäta formuleringar. Strindbergs satir har större vidd, han slår omkring sig och träffar åtskilliga som egentligen inte har med saken att göra. Mobergs angrepp gäller i första hand de svenska rättskandalerna under de senaste åren, och de institutioner och verksamheter som dras in i handlingen — monarkin, socialdemokratiska partiet, myndigheterna, tidningarna — blir nästan alltid attackerade därför att de haft med dessa skandaler att skaffa. En så våldsamt kraft som Strindberg på vissa sidor när Moberg inte upp till, vare sig det beror på tekniken eller ej, men i det hela har Moberg — mera behärskad, mindre personlig, stillsamare — format en satir som han utan att vara

förmåten kan ställa vid sidan av föregångarens.

Svagheten i boken, om det nu är en svaghet, ligger kanske främst däri att Moberg nöjt sig med, kunnat nöja sig med, att till stor del relatera kända förhållanden. En kungagunstling som omväxlande beskyddas och näpses av överheten; en överståthållare som ordnar med gunstlingens förpassande utomlands; en kriminalchef i huvudstaden som intimt umgås med, mottar gåvor av och överlämnar stora summor till gunstlingen och på nådigt uppdrag inskrider vid hans skidsmässo och uppköper hans skandalskrifter; en sådan gunstling som sedan på grund av gamla, av de inblandade väl kända handlingar upptäckes vara en grov brottsling och dömes till mångårigt straffarbete — ja, detta är ju i vårt land ingen satir, utan en mjuk och pyrd skildring av aktuella händelser. Att överståthållaren i efterhand mottar försäkran om regeringens orubade förtroende, att kriminalchefen sitter kvar som om ingenting hänt — detta kan möjligen tyckas vara överdrift och lössläppt fantasi, men visst inte; just så förhåller det sig. På dessa och en rad andra punkter har Moberg inte annat än rent kvantitativt kunnat skärpa det faktiska; han opererar med flera överståthållare, flera kriminalchefer, flera intagningar på sinnessjukhus osv. Det är en svaghet, låt oss erkänna det, men det har varit svårt att här skriva en satir.

Man skulle önska att Moberg givit sig tid att i större skala skildra bakgrunden till dessa förhållanden — inte så mycket vad som skett, utan att det anses korrekt att inte tala om eller beivra vad som skett. De mot överheten välsinnade har av skilda skäl haft en exceptionellt stark ställning. Ett slags allians har ingåtts mellan det konservativa välsinne som i respekt, tjänstvillighet och väntan på välvilja alltid bildar ring kring de uppsattas blamager, och det välsinne som i glädjen av att få styra gärna förläter felsteg inom institutioner med tradition och prestige, som i felstegen snarast ser en garanti för ofarlighet, som i maktinnehavet ser det över allt annat hedersamma. Stiftsungefrurna och de politiska segrarna har slagit följe. En sådan karaktäristik av konservatism och socialdemokrati inför skandalerna är ingen blomma åt folkpartiet, som alltför ofta i slött kamaderi uppgivit sin möjlighet att fördöma vad som enligt allas —

tysta
Ti
nota
det
alla
mön.
själ
per
på
att
gått
unde
ämb
sitt
ordn
ralist
från
turlig
parti
de p
omfa
form
ter:
makt
kvar
vals
är p
och
stats
kung
ting
Alla
enligt
lyder:
tjänst
som
honor
den a
sitt a

åtnjuta." "Så snart det fören-
ger större riksviktiga nyheter
sammankallar regeringen chefre-
daktörerna för den lojala delen av
våra tidningar till en hemlig och
förtrolig presskonferens, där de
får fullständiga informationer.
I gengäld behöver de endast ge
sitt hedersord på att de icke skall
publicera någonting av dem." Det
är tillräckliga sanningskorn i allt
detta för att satiren skall få udd
och kraft.

Läs, eller läs om, "Det nya ri-
ket", och läs "Det gamla riket".
Roligare timmar än med dessa
böcker är det svårt att finna. Om
inte fallet är ohjälpligt, bör den-
na läsning också ge uppgiggande
ilska, önskan att rätta till, kri-
tiskt sinne. Moberg har gjort en
stor insats i det allmännas tjänst.

HERBERT TINGSTEN

tysta — mening bör fördömas.

Till de iakttagelser den unge
notarien Secretessius gör i lan-
det Idyllien är att "idyllikerna i
alla situationer ådagalade en
mönstergill självbehärskning och
självdisciplin. Det var egenska-
per som ett folk icke förvärvade
på en generation; de förutsatte
att många släktled hade under-
gått en fortskridande hårdning
under väntan på företräde hos
ämbetsmän och myndigheter. I
sitt tålmod och sin kärlek till
ordning ägde detta folk en mor-
alisk tillgång, som uppväggde
frånvaron av den lössläppta na-
turliga livglädjen". Regerings-
partiet i Idyllien, "det statsbäran-
de partiet", är "ett idéparti. Det
omfattar två idéer, i koncentrerad
form uttryckta i följande punk-
ter: 1. Partiet skall komma till
makten. 2. Partiet skall hålla sig
kvar vid makten." Det kungliga
valspråket "Sanningen över allt"
är principen för all undervisning
och upplysning. "Bortsett från
statsintresset och hänsynen till
kungahuset står hos oss ingen-
ting i världen över sanningen."
Alla rättsskandaler är förbjudna
enligt en lag vars första paragraf
lyder: "Om ämbetsman i rikets
tjänst må icke uppenbaras något
som skäligen kan befaras göra
honom ovärdig det förtroende och
den aktning, som han i och för
sitt ämbete äger laglig rätt att